

თანამედროვე ქართული ხელოვნების შე-

სხელი არის თანამედროვე ქართული ხელოვნების შესახებ საუბარი. იმიტომ კი არა, რომ მისი სახე რთული იყვეს, არამედ იმიტომ, რომ იგი ბუნდოვანია. ასეთი კი იმ მიზეზით არის, რომ გართულებულმა ჩვენმა სინამდვილემ, წინ გაუსწრო ხელოვნებას, და ამ უკანასკნელს ძალია აღარ ეყო, ჩვენს მოთხოვნილებათა გასაწველად.

რამდენი რამ განვიცადეთ 1917 წლის შემდეგ, როგორი რადიკალური ცვლილებები ვნახეთ, როგორ დაგვატრიალა ისტორიის აწყვეტილმა ბორბალმა. რაღაც ათი წლის წინათ ოცნებები რომ გვქონდა, რომელთა შესახებაც რომანტიულად ვფიქრობდით, არამც თუ სინამდვილედ იქცნენ, მოძველდნენ კიდევ, და იმდენად გავთამამდით დიდი ვადანაფრენებით, რომ დღეს, არსებული მიღწევებით. უკმაყოფილონიც კი ვართ. ეს კარგია. ეს — ჩვენი სულის ცხოველმყოფელობის მაჩვენებელია. მაგრამ, ყველაფერი ეს, გარეგნულ მხარეს შევბო უმთავრესად, სოციალ-პოლიტიკურ ფორმებს, ხოლო შინაგანი სტიქიონი იღუმალ გარდაქმნის პროცესში იმყოფება. ეს ასეც უნდა იყვეს, ეს ბუნებრივია. ჩვენ უფრო ადვილად შევითვისებთ ჩოხის მაგიერ სმოკინგის გამოყენების ხერხს. რატომ? იმიტომ რომ ტანისამოსი თუ დაწესებულება, ეტიკეტი თუ ფორმა, — ეს ხელოვნური მოგონებაა, ადამიანის მიერ შექმნილი და ადვილად დასამორჩილებელი. სული კი — სტიქიონია, რომელსაც თავისი განვითარების გზები აქვს, მეტ წილად ჩვენგან დამოუკიდებელი. ჩვენ მხოლოდ დახმარება შეგვიძლიან, ასე თუ ისე წასამართავად, და აქაც, ჩვენი შეძლება საგრძნობლად განსაზღვრულია.

ჩვენი ცხოვრების ფორმებსა და ჩვენი სულის შორის მიტომ დარჩა საკმაოდ დიდი დისტანცია.

ძველი რევიმის დროს, როდესაც ჩვენი ქვეყანა რუსეთის მონარქიის პროვინციას წარმოადგენდა, არა ადმინისტრაციულად მხოლოდ, ეს არც იმდენად საინტერესოა, არამედ ფსიქოლოგიურად, მაშინ მდგომარეობა სხვა იყო. პატარა წრეების გამოკლებით, რომელიც ეროვნულ საქმიანობის თავდადებულად იღვწოდნენ, ქართველი საზოგადოების დიდი ნაწილი, რუსეთის კულტურით არსებობდა. ქართულ თეატრს, მუსიკას, მხატვრობას, ჟანრებს და ლიტერატურას მრაველი არა პყავდა, და თუ რამ კეთდებოდა ამ სფეროში, ორანჟერეიული ხასიათი უფრო ჰქონდა, ვიდრე ბუნებრივი. ისე რომ, იმ დროინდელი ჩვენი ეროვნული ცხოვრების ფორმები და ჩვენი სულის მდგომარეობა „ნორმალურ“ ურთიერთობაში იმყოფებოდნენ. გაუქმებამედ დაყვანილ ჩვენს ეროვნულ ცხოვრებას, ხელოვნურად ასულიერებდნენ ჩვენი პოეტები, მხატვრები, მუსიკოსები, და ეს უკანასკნელნი, წინამძღოლობდნენ კიდევ იმ დონისათვის, ჩვენი ხელოვნება მაინც შეხატვრად იყო ამაღლებულიც და განფენილიც. მაგრამ მისდა უჩვეულო ცვალებას, თითქმის ერთი ხელის დაკვირვით, ქართული სახელმწიფოებრივობის აღდგენა ფაქტად იქცა. სკოლების ნაციონალიზაცია მოვახდინეთ, დაწესებულებებშიაც ქართული ენა შემოვიღეთ, ტერმინები, სასწრაფოდ კომისიების საშუალებით, ვადმოვთარგმნეთ, წარწერები ქართულად განვახლეთ. ერთი სიტყვით, გავაკეთეთ ის, რის გაკეთებაც არ მოითხოვდა დიდ დროსა და მომზადებას.

მაგრამ ასევე ვერ მოხდა ხელოვნების სფეროში, და ვერც მოხდებოდა მართალია, დიდი სტიმული შეიქცა მწერლობის კამინეტში თუ მხატვრის სახელოსნოში. შემოქმედებისათვის ჩვენს დახშულ სულს ვხა ვაგებსნა, მაგრამ ეს არის ალორძინების ერთი პირობათაგანი, რომელიც ერის მომწიფებას ხელს უწყობს, ხოლო ნაყოფის მიღება ვერ ნადარვეია.

შეიძლება, დღეს თუ ხვალ, საქართველოში ვინმე გენიოსი გაჩნდეს, რადგან გენიის თესლი სტიქიონში ინახება, მაგრამ ეს კიდევ არ იქნება ხელოვნების ალორძინება. მაგ, პომპროსის: ლექსები, ბევრად ადრე გაისმა ონიის სანაპიროებზე, ვიდრე იქცოდნენ ლიტერატურის მძლე ფაქ-

ტორად, საუკუნეების გავლა აღმოხნდა ზაქარიას, რომ ვინა მახუცის ლექსები ვადაქველდევნენ შთაგონების წყაროდ, ეს მოხდა პერიკლეს ხანაში, როდესაც ფილოსოფოსების და მწერლების მასიური პომპროსა განაღდა, ამ პომპროსამ კი ისე გააღდა პომპროსის სახელი, და ისე მოჰვინა მისი სული, რომ პერეკოვსკის თქმისა არ იყვნენ, იგი აჩნევია ყველაფერს, პლატონის დიალოგებთან დაწყებული, საფლავების პომპროსოთა გაცვეთილ წარწერამდე.

დღის, სულის განვითარების ეტაპები ბევრად უფრო რთულია, ნელი და უხილავი, ვიდრე პირველ შეხედვით გვეჩვენება. და ყოველი რენესანსი, თაობებს მოითხოვს. საჯანგებო ატმოსფეროს ხანგრძლივობას, რომ მოხდეს ადამიანის ნიჭთა აყვავება.

მიქელ ანჯელოს და ლეონარდო და ვინჩის წინ უძღოდნენ ფრა-ანჯელიკო, ვეროკკიო, გიროლანდო, ჯოტტო, ნიმბუე და სხვ... და ყველა ამათში, განსახიერებას ეძებდა ერის მპორავი სული. ასე ხდება ყოველთვის, დიდ კულტურებს თაობები ჰქმნიან, საუკუნეთა მანძილზე. ამ შექმნისათვის კი, საჯანგებო შედეგებული ატმოსფეროა საჭირო, როგ, მაგ, საფრანგეთში — რომანტიზმის დროს, გერმანიაში — გეტესი, ინგლისში — ელისაბედის ეპოქაში, ფლორენციაში — მე-15-ე საუკ, და სხვ... ეს ის დროა, როდესაც ყველა ერთად იყო. მაგრამ ეს ერთად ყოფნა მიმართულებათა ერთიანობას კი არ ნიშნავდა, პირიქით პარიზის ლათინურ კვარტალში რომ ცეცხლ-მოღებული კამათი იმართებოდა, ყველამ იცის, ვინც იცნობს რომანტიზმის ხანას, ასევე ვაძიროს წრეში და სხვ... მაგრამ ყველგან, გარდა შეხედულებათა სხვაობისა, იქმნებოდა რალაც შეხედულებათა შორის საჯანგებო პავილი, რომელიც კი არ სთიზავდა, არამედ უფრო აახლოვებდა ერთი აზრის გარშემო, ეს აზრი იყო ხელოვნების ამაღლება, ჩვენში? ეს ერთი აზრი, რასაკვირველია, არსებობს, დღეს ხნისაც არის, მაგრამ ის ატმოსფერო ვერ არ შექმნილა, რომელიც შემოქმედთა შინ ქვეყნიდან მომდინარეობს, და რომელიც დიდი ლიტერატურის, მხატვრობის და საზოგადოდ ხელოვნებისათვის არის საჭირო.

ჩვენში ხელოვანთა შორის კვლავ რობინზონობა არის გაბატონებული. კვლავ ძალაში რჩება ილია ჭავჭავაძის სასტიკი მხილება: „დავითთულდით“—ო. მართალია, ამ ბოლო ხანებში თითქოს მიმართულებები თუ სკოლები შეიქმნა ლიტერატურაში, მხატვრობაში, თეატრში, მაგრამ აქაც გრძელდება იგივე კარ-ჩაკეტილობა. მოწყვეტილობა. მეტსაც ვიტყვი: ეს სკოლები, მართლობაზე უარესია. რადგან აქ არ არის თავისუფალი და წრფელი ურთიერთობა. ეს უფრო რალაც საბუღარსა ჰგავს, სადაც სიფიქროვეა. შეხუთული ჰაერი და სინათლის ნაკლებობა. თითქო თალხი სურათი გამოდის, მაგრამ ნურავის ეგონება, რომ სვედას თუ ურწმუნობას ვეძღვოდეთ, პირ-იქით. თუ შევადარებთ დღევანდელს, ვთქვათ ათი წლის წინა მდგომარეობას, დიდი განსხვავება გამოჩნდება.

ავიღოთ მხატვრობა, როგორც ყველაზე ჩამორჩენილი დარგი. რა გეჭონდა ან ვინა გეყავდა ამ ათიოდე წლის წინათ. სამი თუ ოთხი წარმომადგენელი, რომელთაც ძალიან ცოტა ჰქონდათ საერთო როგორც ერთმანეთთან, ისე მასსათან. დღეს? — სამხატვრო აკადემია, ახალგაზრდა მხატვარ-მოქანდაკეთა და ხუროთ-მოძღვართა მთელი ასეული, ეროვნული გალერეა, ბევრ საუცხოვო ექსპონატებით, და თითქმის განუზღებელი თანამედროვე მხატვრობის გალერეა. მუსიკაში? რამდენი ქართული ოპერა გვინახავს სცენაზე ამ ათი წლის წინათ? — არც ერთი. დღეს კი თითქმის ათამდე ოპერას ვითვლით, მოძღვრათლა და დამკვრელთა საკუთარი კადრებით, კონსერვატორიით. მრავალ სამუსიკო სასწავლებლებით და სხვ...

არა ნაკლებ გაიზარდა დრამის თეატრიც: განვითარდა გემოვნება, ძალაში შედის დისციპლინა, სერიოზული მოპყრობა საქმისადმი და სხვ...

იზრდება ლიტერატურაც. მართალია, აქ იმდენად თვალსაჩინო არ არის ეს ზრდა, რადგან ლიტერატურას ყველაზე მტკიცე ტრადიცია ჰქონდა, და უახლოეს წარსულს პოეზიის გოლიათები სდარაჯობენ, მაგრამ ეს დარგი მაინც წინ მიდის. შეიძლება ისე ვერ მალდებდა როგორც გვინდა, მაგრამ განფენილების მხრივ ხომ განუწყვეტს. ამასაც უდიდესი მნიშვნელობა აქვს, იმავე სალიტე-

რატურო აღმოსფეროს შესაქმნელად. ხოლო თუ ვერა მალდებდა, ამის მიზეზები სხვაგან არის საძიებელი. ამ მხრივ, მხატვარი თუ მუსიკოსი, უკეთეს მდგომარეობაში იმყოფება. ვგულისხმობთ შემოქმედების მასალას.

პოეტური სული საქართველოში დიდია. იგი ყველგან არის გაბნეული, როგორც პირველ-ყოფილი, სამუდამო და სტიქიური მოვლენა. მაგრამ სიტყვა, როგორც ხალხის სულის განხორციელება წარსულ საუკუნის გამო — დაცემულია. აქ არის ჩვენი ლიტერატურის მთავარი სიძნელე. და მისი განვითარების შეფერხების მიზეზი.